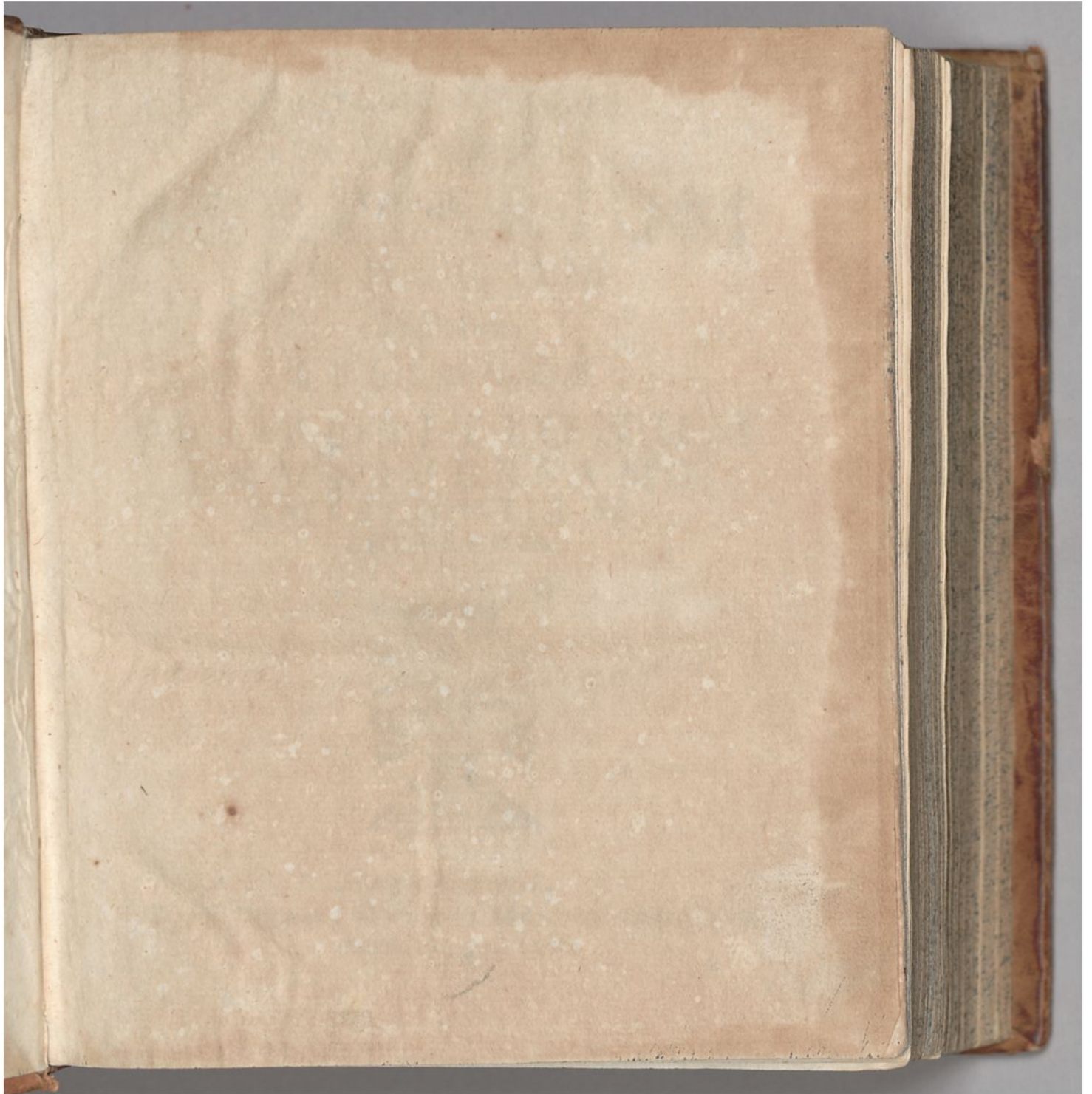

Leibn. Marg.
41

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Lebn. Marg. 41, Stück 10.ZEN Lebn. Marg. 41, [3] - -

Varia ethica.

10

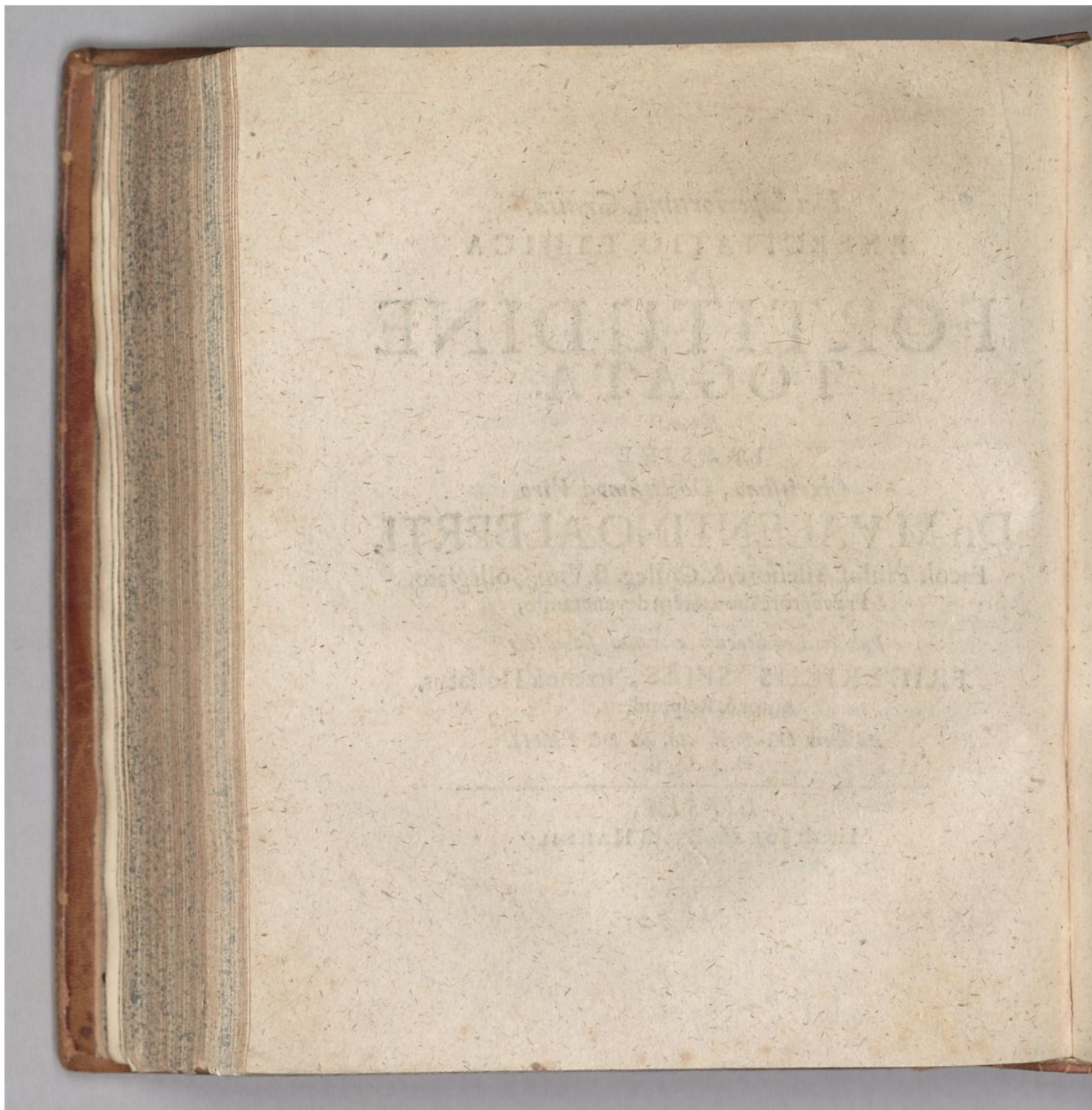
Dei Superiorumq; Gratiâ.
EXERCITATIO ETHICA
DE
FORTITUDINE
TOGATA.

Quam
PRÆSIDE
Clarissimo, Doctissimoq; Viro
Dn. M. VALENTINO ALBERTI,
Facult. Philos. Affectore, & Colleg. B. Virg. Collegiato,
Præceptore suo ætatem devenerando,

Publico Eruditorum examini submittet
FRIDERICUS SPIES, Itzehoâ Holsatus,
Autor & Respondens.

Ad diem IV. April. An. M DC LXIII.
H. L. Q. C.

LIPSIÆ,
Literis JOHAN-ERICI HAHNII.

Thef. I.

Fortitudo *togata* quòd extrabellum consistat, per Meton : signi pro signato suum hoc nomen longo usu accepit. — Hinc *domestica* etiam Cic. L. I. Off. & Pontano proem. II. de Fortitud. aliisque dicta est.

Denominacionis ratio.

Synonymia,

Th. 2. Fortitudinis quidem vox, ubi semel à nativa significatione ad indigitandam aliquam virtutem translata est, in sensu specifico, quem vocant, ex mente & stylo Aristotelis III. Nic. 6. & multò magis ex vulgi ore, virtutem bellicam solum decet. Cum enim, uti est apud Tacit. Hist. IV. *qvies gentium sine armis* ab inita primùm humanâ societate haberi non potuerit; idq; & ratio doctis, & necessitas barbaris & mos gentibus & feris natura ipsa præscripserit, ut omnem semper vim, quacunque ope possent, à corpore, à capite, à vita sua propulsarent Cic. pro Mil. Idèò ii, qui cum vitæ suæ periculo de Republica in bello benè merebantur, quod res belli majores esse quàm urbanas putarent, Cic. L. I. Off. insigne fortitudinis nomen sibi solis vendicabant.

Fortitudinis specifica significatio.

Ejus significationis antecedens,

Th. 3. Inde contemptim pacis studiosi passim à militari-
bus viris habiti. Turmus de Drance apud Virgil. L. XI. *Æn.* ironicè;

Consequens,

— — Tot quando stragis acervos
Tencrorum tua dextra dedit, passimq; trophæis
Insignis agros, possit quid vivida virtus
Experiare.

Et Hercules apud Ovid. Metam. L. IX. 1. ad Acheloum :

— — melior mihi dextera lingua est,
Dummodo pugnando superem, tu vince loquendo.

Iisdem versibus Alphonsus Rex Neapolitanus bellum illaturus
Florentinis, oratori Florentino respondisse dicitur. Imò, cum

A 2

triplex

triplex fit in Gallia Regnicolarum ordo, Clerus, Nobilitas, Populus; apud eos nullò adjectò *nobiles* ii soli vocantur, qui arma tractant, nempe si profapiâ valent; Et eorum ordo *nobilitas* dicitur: Cæteri non milites, Clero & Parlamentis adscripti, etsi sunt natibus nobiles. *Gramond. Hist. Gall. L. III. pag. 182.* Nobiles verò hi quàm de togatis in publicis regni comitiis contemptim locuti sint, docet idem *cit. l. Togatis* dicebant *vitam trahi desidiosè languidam, ingloriè tranquillam; dumq; nobilibus rigent frigore membra, dum pro tempore calore fatiscunt, inedia dum extingvuntur, fame dum pereunt, sub dio, nocte interdumq; insomnes, dum instat jugulo armatus hostis, senatoribus esse fomenta vita, quæ alia desidiosi amant, domos splendidas, instructos agros, suburbanos recessus, amœnam vitam. Illi dum immerguntur deliciis, nobilibus arctâ penuriam vitam inter angustias trahi.*

Th. 4. Fortitudo itaque licet secundum nomen suum à militibus erepta reliquis videretur; tamen, quia *rudis* etiam *vita* (sc. ubi aureâ ætate,

— — *sine militis usu*

Mollia secura peragebant ociagentes. Ovid. L. I. Metam. 3.)

Analogica omni-
significatio. bus virtutibus (*justitia, prudentia, temperantia, fortitudo*) quædam similia habebat: *Seneca Ep. XC.* Idè non minùs fortitudo extra bellum probis viris attribui potuit. Sicuti inversò ordine in castra, domesticarum virtutum nomina nonnunquam ad militares actiones migrarunt. *Hannibal apud Liv. L. XXXIV. Apparebat, ait, non id modestiâ militum aut Ducis, nisi ad conciliandos Tarentinorum animos fieri.*

Testimoni-
um Aristote-
lis.

Th. 5. Hinc ipse *Aristoteles III. Nic. 6.* eos, qui extra bellum in perferendis adversitatibus ac malis conspiciunt, *probos & prudentes, & per similitudinem fortes* appellat. Inde nobis non quidem pro specie fortitudinis Aristotelicæ, (uti quidam faciunt) pro cognata tamen ejus virtute non immeritò habetur.

Definitio.

Th. 6. Ex hoc cognationis jure definitionem, à quâ omnis quæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio, proficisci debet, *Cic. L. I. Off.* quoad verba eandem cum bellica habere potest, ut sit: *Mediocritas circa timores & fiducia, Nic. II. 7. & III. 6.*

Th. 7. Verba enim si absque explicatione spectes, utriq; competere posse dubium non est. Inde error eorum, qui Aristotelicam

telicam fortitudinem tanquam genus, in bellicam & togatam, tanquam in duas species, divisere. Sed cum verbis intentionem scribentis accommodare debeas, uti monet *Plin. L. II. 5.*; Ideoque non ex Aristotelica, sed ex nova plane interpretatione fortitudinem togatam iisdem verbis circumscripsimus.

Ejus applicatio.

Th. 8. Nimirum ex ratione circumstantiarum uti hujus explicatio, ita utriusque discrimen patet. *Nec malum est, quia quotque sint ea, exponere. Nic. III. 1.*

Generalis explicatio.

Th. 9. Eas vero habitualiter prudentia, actualiter recta ratio ordinat & disponit. Verissimum enim de hac fortitudine est illud *Cic. ad Trebat. Ep. L. VII. 16. Usque-quaque sapere oportet. Id erit telum acerrimum.*

Duplex principium dirigens.

Th. 10. Duplex etiam hujus virtutis respectus est, unus ad intra, sive ad possessorem ipsum, alter ad extra, & ad cives. Quia vero hic unus absque altero re ipsa esse potest; Ideo clarior ille est in hac quam in bellica fortitudine. In bello enim nemo fortis esse potest, nisi & ad se ipsum & ad cives simul recte se habeat. Togæ vero officio recte quis interesse potest, sive se ipsum tantum in privatis, sive Rempublicam tantum in publicis negotiis fortiter juvet. *Mibi autem egregium inprimis videtur, ut foris ita domi; ut in magnis ita in parvis; ut in alienis ita in suis agitare justitiam. Plin. Ep. L. VII. 3.*

Duplex fortitudinis respectus.

Th. 11. Mediocritas generis vicem præstat. Virtus enim, cujus hic locus proprius erat, in ea consistit tota. *Id enim demum optimum est, quod omnino se habet, quando, in quibus, & in quos decet, cujusque rei causa, & quomodo æquum est. Nic. II. 6.*

Genus in verbis implicitum, Mediocritas.

Th. 12. Facilius vero ea feliciusque à togatis quam à militariibus viris obtinetur.

Iustum & tenacem propositi virum

Non civium ardor prava jubentium,

Non vultus instantis Tyranni,

Mente quatit solida: Neque, Auster

Dux iniqui turbidus Adriæ,

Nec fulminantis magna Jovis manus.

Si fractus illabatur orbis

Impavidum serient ruinae. Horat. L. III. 3.

Ipsa in actione explicita & conspicua.

In bello verò non sufficit homo justus unus tot armatis cupiditatibus: nec potest quisquam eodem tempore & bonum Virum & bonum Ducem agere. Senec. IV. de Benefic. C. 38.

CAUSA EFFICIENTS.

Th. 13. Cum deliberatione autem hæc fortitudo exercenda est. Multum enim interest, utrum perturbatione aliqua animi, quæ plerumque brevis est & ad tempus: An consulto, & cogitatio fiat. Cic. L. I. Off. Ideoque

— — — impensius æquum est
Consultare atque omnes metuentem expendere casus.

Virg. L. XII. Æn.

Hinc Ciceroni II. de Inv. dicitur Considerata periculorum susceptio & laborum perperatio.

FINIS duplex.

Privata ut
num.

Alter publice.

Th. 14. Existit autem vel propter salutem publicam vel privatam. Principio generi animantium omni est à natura tributum, ut se, vitam corpusque tueatur, declinetque ea quæ nocitura videntur. Cic. L. I. Off. Sed & Reipublica sua negotia curare, laude dignissimum est. Plin. Ep. I. VII. 15. Cari sunt parentes, cari liberi, propinqui, familiares: Sed omnes omnium caritates patria una complexa est. Cic. cit. l. Hinc etiam, ex Plin. testimonio Ep. L. IV. 23. & Romanæ Reipublicæ sanctione prima vitæ tempora & media patriæ, extrema demum nobis impertire debemus. Ubi ad morem Romanorum respicit, qui majorem annis sexaginta otio reddebant.

Causæ apparenter bonæ.

Præcipua
Gloria

Reiecta ut
primaria

Admissa ut
secundaria
causa.

Th. 16. Ubi hæc duæ causæ minus recte se habent, aliæque ex animi perturbatione in earum locum succedunt, fortitudo togata non minus ac bellica in spurias degenerat fortitudines. Et licet ea pro diversitate affectuum, à quibus reguntur, variæ esse possint; Nulla tamen causarum communior est & potentior quam gloria, quod vix invenitur, qui laboribus susceptis periculisque aditis non quasi mercedem rerum gestarum desideret gloriam. Cic. L. I. Off. Nam quotocumque eadem honestatis cura secreto quæ palam? Multi famam, conscientiam pauci verentur. Plin. Ep. L. III. 20. Cavenda tamen est gloria cupiditas. Eripit enim libertatem (uti Reipublica, ita animo agentis) pro qua magnanimis Viri omnes debet esse contentio. Cic. L. I. Off.

Th. 17. Comitari tamen hæc, aliæque causæ fortitudinem possunt. Acerrimus enim stimulus est laudibus incitari. Plin. Ep. L. V. 17. Quam hunc senserit in procurandis Reipublicæ negotiis Cicero, ipse

ipse fatetur in *Epistola ad Luccej. L.V. 12.* Nec minus alios excitavit,
de quibus historiae passim plenae sunt.

Th. 18. In quo verò se exercet fortitudo, metus est & fiducia. Intra se invenit hæc duo tanquam Affectus vir fortis; Extra se vel ut res, vel ut Personas consistere videt, quæ metuere aut quibus confidere eum decet. De utroque interno & externo eleganter *Horat. L. II. 10.*

MATERIA
f. Objectum
duplex.
Internum
Externum.

*Rebus angustis animosus atq;
Fortis appare: sapienter idem
Contrahe vento nimium secundo
Turgida vela.*

Th. 19. Externa objecta partim ad privatam, partim ad publicam pertinent Fortitudinem. Fortis enim animus & magnus res gerit magnas, illas quidem & maxime utiles, sed vehementer arduas, plenasque laborum, tum causa vita, tum multarum aliarum rerum, quæ ad vitam, & multo magis quæ ad Rempublicam pertinent. *Cic. L.I. Off.*

Externum duplex.
Domesticum
unum.
Alterum publicum.

Th. 20. Circa quæ privata exercetur, dolorem inferunt vel naturaliter vel moraliter.

Utrumque: i.
Terroris.

Th. 21. Naturaliter; ut morbi. Detali Aristonis fortitudine, hunc in modum *Plin. Ep. L. I. 22.* Nemini istorum (qui sapientiae studium habitu corporis præferiebant) etiam primo loco cessarit. Mirareris, si interesset, quâ pertinaciâ hanc ipsam valetudinem toleret, ut dolori resistat, ut sitim differat, ut incredibilem febrium ardorem immotus opertusque transmittat.

Domesticum tale.
Vel naturaliter

Th. 22. Moraliter; ut injuriæ. Datur nimirum aliquando domi & in communi vita

Vel moraliter.

— — — — — aded sermonis acerbi,
Sisennas, Barros, ut equis præcurreret albis. Horat. Sat. L. I. 7.
In hoc genere fortitudinis Heros extitit senex ille, facie agresti, barbo, stupidoque adpectu, simus ac gibbosus, palliastro scissili indutus (talis enim Socrates depingitur) qui Alcibiadi Xanthippes convitia ferre posse neganti: At ego, inquiebat, assuevi quasi trochleam continenter audivissim.

Th. 23. Publica conspicitur vel in expediendis vel expeditis Reipublicæ negotiis.

Publicum tale

Th. 24. Prioris exemplum dedit Cicero contra conjurationem diendis.

Vel in Expeditione

tionem Catilinariam, ubi quantam molem sustinuerit, ipse in orationibus in Catilinam, maximè sub finem III. docet. *Neg.* enim, ut idem ait, L. I. Off. in Republica periculum fuit gravius unquam, nec majus odium. Ita consiliis diligentiaq; nostrâ celeriter de manibus audacissimorum Civium delapsa arma ipsa ceciderunt.

Vel Expeditis
Negotiiis.

Th. 25. Post expedita feliciter negotia in hoc fortitudinis genere exercitati sunt Cimon apud Corn. Nep. V. 3. aliq; qui illustres meritis suis exilio aut aliis citra meritum pœnis mulctati sunt, fortiq; animo invidiæ ingratorum civium cessere.

Speciale
mors.
Exemplum
appositum.

Th. 26. Inter hæc terribilia suum etiam locum invenit mors, ubi extra bellum & sine exercitu res conficitur, uti loquitur Cic. L. I. Off. Socrates cum venenum hauriret, philosophabatur & ad Philosophiam colendam familiares suos excitabat: Cui illi gratulabantur, ut beato. Hujus aliorumq; ejus similium æmulator miserrimus Lucilius Vaninus Italus, Atheismi apud Tholosates Professor, Anno hujus seculi XVIII. dum se philosophicè mori jaçtabat, aternâ morte blasphemus periit. Christo Servatori illudebat in hæc verba: *illi in extremis præ timore imbellis sudor, ego imperterritus morior.* Falsò verò, uti oculatus testis Gramondus de eo refert L. III. Hist. Gall. pag. 211. imperterritum se dixit scelestus homo, quem vidimus dejectum animo, Philosophiâ uti pesimè, cujus se mentiebatur Professore. Erat illi in extremis aspectus ferox & horridus, inquietamens, anxium, quodcumq; loquebatur; Et quanquam philosophicè mori se clamabat identidem, finisse ut brutum nemo negaverit.

Terribilia in
specie varia.

Th. 27. Præterea terribilia hæc pro diversitate personarum tam in familia quàm in Republica varia sunt. Ut de Republica tantum aliquid adjiciamus: alia Magistratum, alia subditos; alia hos domi consulentes, alia foris, dum legationibus defunguntur; alia omnes, Magistratum & subditos simul terrere possunt. Sed monuisse hæc sufficiat, cum specialiora sint, quàm ut hîc latius deduci debeant.

3. Fiduciæ.

Th. 28. Inter ea quibus confidere possis, Conscientiâ nihil tutius est.

— — — *Hic murus abeneus esto*
Nil conscire sibi, nullâ pallefcere culpâ. Horat. Ep. L. I. 1.

Cice-

Cicero ad Marium L. VII. Ep. 3. Ex omnibus incommodis nihil tolerabilius exilio præsertim innocenti, ubi nulla adjuncta est turpitudine.

Th. 29. Cætera quæ aliundè expectanda sunt subsidia, fallere possunt. Prudens est consilium Plinii ad Octavium L. II. Ep. 10. Dispice ne sit parum providum sperare ex aliis, quod tibi ipse non præstes.

Th. 30. Domi quam malè amicis confisus fuerit Ovidius, in *Libris Trist.* sæpè testatur. L. I. El. IV.

Dum juvat: & vultu videt fortuna sereno:

Indelibras cuncta sequuntur opes.

At simul innotuit, fugiunt: nec noscitur ulli,

Agminibus commium qui modò cinctus erat.

Th. 31. In Negotiis publicis quàm spes & fiducia fallere possit, suò exemplò docet Cicero in *Ep. ad Octav.* Ego, inquit, P. C. ad parricidium induxi; ego Rempublicam fefelli; ego ipse Senatum sibi manus asserre coegi, cum te Octav. Junonium puerum & matris tuæ partum aureum esse dixi.

Th. 32. Divina auxilia, quæ hujus generis fortibus viris à Deo feruntur, piè imploranda, non negligenter & otiosè expectanda sunt. Cicero in *Orat. III. in Catil. circa fin. ea omnia* (contra conjurationem Catilinariam) ita à se administrata esse dicit, ut Deorum immortalium metu atq; consilio & gesta & provisa esse videantur. Is etiam ducibus hanc mentem voluntatemq; se suscepisse, atq; ad indicia pervenisse fatetur. Benè; quod gentilis etiam homo in re tam ardua Deum agnoverit auxiliatorem. Nam & Augustinum existimasse, auctum à Deo imperium Romanum, quod cordi illis fuisset quamvis falsa religio notavit Grotius L. II. de jure B. & P. c. 20. n. 51; Sed cum idem Cicero I. Off. coram M. Filio, ubi major dicendi libertas erat, consiliis diligentiaq; suà celeriter de manibus audacissimorum civium delapsa arma ipsa cecidisse gloriatur; humano an divino auxilio nixus fuerit, non obscurè patet. Christianorum verò est, sollicitare non minùs quàm expectare à Deo opem, cum benè ac sapienter, ex Plinii effato sub initium *Paneg. Traj.*, Romani gentiles instituerint, rerum agendarum initium à precationibus capere, quod nihil ritè, nihilq; providenter homines sine Deorum immortalium ope, consilio, honore auspiciantur. Sed precibus subjungenda est opera nostra. Heroicæ enim actiones, quæ contrà ac supra confi-

Verum.

Apparens,

Domesticum
unum.

Alterum pu-
blicum.

Speciale di-
vinum.

B

lia

MODUS du-
plex in genere
Varius in
specie?

Publicè,
Apud Magi-
stratum. 1.

Et Confilia-
rios.

Apud subdi-
tos 2.

Privatim.

LOCUS
in genere.
in specie
Vel privatus.

lia nostra non nunquam exsurgunt, non in quemlibet cadunt, exq; in fine potissimum suam fatentur originem.

Th. 33. In actu audendi & timendi consistit modus sive ratio, communis omnibus sive domi & privatim, sive publicè fortes sint. Sed modus hic pro diversitate agentium agendarumq; rerum in privata & publica fortitudine varius existit.

Th. 34. Publica fortitudo exercetur vel à Magistratu ipso, vel ab ejus ministris. Magistratum in quantum audere & timere debeat, usus magis & res ipsa quàm disciplina docebit. Imò non alius nisi prudens agentis animus id definire debet, Nic. II. 6. Hoc enim cum de omni virtute verum sit, de Magistratu in hoc loco verissimum est. His, cum plerag, in summa fortuna auspiciis & consiliis, quàm telis & manibus gerantur. Tac. Ann. XIII. c. 6. tam propter audendi, & cavendi societatem, quàm propter rerum varietatem jungimus Consiliarios, qui specie obsequii r, gunt, ad omniag, & que agenda sunt, quæta cum industria adsumt. Tac. III. Hist. c. 50. Nec enim apud eos audendi & timendi actus certò determinari possunt. Nam honesta consilia vel turpia, prout male vel prospere cedunt, ita vel probantur vel reprehenduntur. Indè plerumq; eadem facta modò diligentia, modò vanitatis, modò libertatis, modò furoris nomen accipiunt. Plin. Ep. L. IV. 21.

Th. 35. Ministros, quibus sola parendi gloria relicta est, Magistratus jussa capeßere, & ex ejus præscripto fortiter se gerere fas est.

Th. 36. Privatæ fortitudini qui student, eos domi-decet in suis negotiis

Vivere fortes

Fortiag, adversis opponere pectora rebus. Horat. L. II. ferm. sat. 2.

Th. 37. Locus est pacatus orbis, ex stylo Virg. Ecl. IV. Fortis privatim quis est, ubi procul negotiis

Non excitatur classico miles truci;

Forumq, vitat & superba civium

Potentiorum limina. Horat. L. Ep. Od. 2.

In hoc genere apud Horatium Ep. L. II. 1.

Agricola præsci fortes parvoq, beati.

Publi.

Publicè exercetur hæc fortitudo in Republicâ extra castra. Indè *Vel publicus.*
Ciceroni ejus res urbanæ vocantur. *L. I. Off.*

Th. 38. Quando verò privatim fortes & publicè esse debeamus, & quod cuiusq; temporis officium sit, poterimus, nisi nosmet ipsos valdè amabimus, facile judicare. Est enim difficilis cura rerum alienarum, quanquam Terentianus ille Chremes (in *Heautont.*) humani nihil à se alienum putat. Sed tamen quia magis ea percipimus atq; sentimus, quæ nobis ipsis aut prospera aut adversa eveniunt, quàm illa quæ ceteris; quæ quasi longò intervallò interjectò videmus: Aliter de illis ac de nobis judicamus. Verùm, quodcunq; inciderit tempus, oportebit privatis utilitatibus publicas, mortalibus æternas anteferre. *Plin. Ep. L. VII. 18.*

TEMPUS,

Th. 39. Jam ubi ad circumstantias, quas vocant morales, fortitudinem nostram formavimus, duplicem eam esse, ex duplici singularum ferè circumstantiarum respectu, perspicimus. Quæ privatim cum domesticis calamitatibus conflictatur, domestica, quæ publicè cum publicis, urbana dici potest; licet has voces de fortitudine togata publica promiscuè adhibuerit Cicero *L. I. Off.* Publicam unam, alteram privatam nos sapius hætenus vocavimus.

Divisio
In domesticam & urbanam.

Th. 40. Sed cur fortitudo togata publica & bellica tam raro aut nunquam in unū cadat virum, quæri ac disputari potest. Ut autem statum controversiæ rectè intelligamus, ille ex potissimis utriusq; fortitudinis actibus formandus est. Nimirū Togati de rebus maxime arduis prudenter judicare, omniaq; acri magnoq; judicio ab origine causisq; primis repetere, discernere, expendere. *Plin. Ep. L. I. 22.* Et quod ingenii magni est, præcipere cogitatione futura, & aliquantò antè constituere possunt, quid accidere possit in utramq; partem; Et quid agendum sit, cum quid evenierit: nec committere, ut aliquando dicendum sit: Non putaram. Hæc sunt opera magni animi & excelsi & prudentiæ consiliorq; fidentis. *Cic. L. I. Off.* Militaribus autem ingenis credunt pleriq; subtilitatem deesse, quia castrensis jurisdictio securæ & obtusior, ac plura manu agens, calliditatem fori non exerceat. *Tac. in Agric. c. 9.* Et, ut dicamus clariùs quid velimus. Viri militares & togati in inferioribus actibus convenire, in superioribus æquales esse, haud solent.

Quæstio I.
de separata
B. & T. existentia.

Status controversiæ.

Th. 41. Pertinet huc non illepida historia de Tyrtao Atheniensium ludimagistro apud *Pausan. in Messen.* qui si non ipse in-

B 2

ter

Historica ejus
explicatio.

ter fortes togatos referri meretur, in se tamen exhibere potest, quæ circa bellum Togati monere, & quousq; in castris cum laude pedem proferre possint. Secundo bello Messenico responsum erat Lacedæmoniis Delphicum Apollinem de belli exitu consulentibus, ut Atheniensem hominem rerum gerendarum autorem accerferent. Ea res animi dubios tenuit Athenienses. Nam & periculosum nimis fore Reipublicæ judicabant, si Lacedæmonii parte Peloponnesi optima, Messene, potirentur: Et rursus divinis vocibus non parere, nefarium censebant. Consilium ut in re dubia anceps capiunt. Erat Athenis Tyrtaeus quidam ludi magister, qui neq; satis mente valere credebatur & altero claudicabat pede: Hunc ad Spartanos misere. Ibi ille modò civitatis Principes, modò plebem, proinde, ut locus aut tempus tulisset, elegos & anapæstos decantans, quid factò opus esset, edocebat. In pugna ad Apri sepulchrum (qui vicus est Steniclærii agri) commissâ, ad extremos ordines circumiens, suis cohortationibus ad pugnam accendebat. Jam cum gravi clade à Messeniis affecti ad pacem spectarent, eos Tyrtaeus à sententia versibus abduxit, & milites, qui in cohortibus desiderabantur, de Ilotarum servorum delectu supplevit.

Rationum enumeratione.

Th. 42. Causam si inquisiverimus, putabimus eam vel naturalem esse vel moralem. Naturalis si est, in ingenio potissimum diversitas consistit. Si moralis, vel ab actione ipsa vel ab agente & libera ejus voluntate discrimen dependet.

Decisionis præparatio in simili questione.

Th. 43. Antequam verò determinemus, quæ nobis placeat causa, ad illustrandam hanc quæstionem similis cujusdam mentionem faciemus. Ad philosophandi scientiam haud aptos esse, qui in arte dicendi excellunt, tradit *Johannes Huartes, in examine ingeniorum*, idq; experientia satis comprobare videtur. Ipse verò probat id tum ratione, tum testimoniis. Ratio ejus est, quod qui intellectu valeant, memoriæ viribus destituantur. Intellectum autem ad scientias, memoriam ad oratoriam, & ad bonas literas præprimis necessariam esse putat. Testes tum antiquos, Platonem & Aristotelem, tum recentiores, Thomam, Scotum, Durandum, aliosque sistit. Quinimò hoc discrimen præter plu-

ra

ra alia Hispanos quoque & Gallos à se invicem distinguere, præter Huartem, Bodin. L. V. de Rep. c. 1. & Gramond. L. Hist. I. p. 21. notavit. Huarti vero contradixit Antonius Possevinus, Jesuita, in Cultura ingeniorum Huarti opposita. Negat autem ibi tam rationem quam testimonia. Rationem quidem; quod memoriæ & intelligendi vis bene consistere possint, quippe quod æquè elegantes ac barbaras voces, quibus Philosophi non rarò gaudent, memoria excipere possit. Testimonia verò planè invertit, & ex Platone, Aristotele, ac reliquis saltem non dicendi artifices facit. Nobis præ utroque, Huarte ac Possevino, placet Cicero, qui hac super re L. I. Off. rationem non minùs meliorem fert, quam de iisdem testimoniis accuratius judicat. Postquam enim se ipsum utrumque genus secutum esse, testatus erat, Platonem quoque existimat, si genus id forense dicendi tractare voluisset, gravissimè & copiosissimè potuisse dicere: Et Demosthenem, si illa quæ à Platone didicerat, tenuisset, & pronuntiare voluisset, ornatè splendideque facere potuisse. Eodemque modo de Aristotele & Isocrate judicat; quorum utrumque suo studio delectatum, contempsisse alterum dicit. In his autem verbis uti de studiorum genere, quod Plato & Aristoteles secuti erant, rectius Possevino pronuntiat Cicero; Ita etiam ejus ratio melior esse videtur eam, quam Huarte tradit. In voluntate causa omnis est, uti judicat Cicero. Et recenter de discrimine hoc studiorum inter Gallos & Hispanos idem fert judicium Gramond. l. cit. Fortè, inquit, ut Hispani à suis omnia in contemptum habent, & latine loqui fastidiunt, quasi peregrinà linguam.

Th. 44. Quod si verò ad normam hujus sententiæ judicium nostrum formabimus, pronuntiaturi de nostra questione; habebimus, qui pro causa naturali, & qui non minùs pro morali dixere. Multum quoque in ingenio situm esse, de militaribus supra testatus est Tacitus. Ingenio idem Casurem velocem fuisse adserit in Agric. c. 13. De Germanis c. 30. tam corporis quam animi notat habilitatem. Dura ipsis, inquit, corpora, stricti artus, minax vultus, major animi vigor.

Th. 45. Nos distinguimus inter causam propinquam &

B 3

remo-

Accessus ad ipsam decisionem.

Decisio ipsa.

remotam. Remotam ingenium facimus, verè enim Cic. I I. de Orat. *Animus acer & præsens & acutus idem atque versutus invictos viros efficit.* Quod uti de utraq; fortitudine intelligi potest; ira hæc remota causa discrimen potiùs inchoat quàm absolvit. Propinquam facimus duplicem, vel externam vel internam. Externa (ratione effecti, non subiecti) prout efficiens est, est voluntas; quòd hic *decernendi rationem, aliter decertandi fortitudinem*, ex stylo Ciceronis L. I. Off. expetere voluerit. Nec enim omnibus eadem placent, nec conveniunt quidem. Plin. Ep. L. VI. 27. Interna, eaq; maximi momenti causa est, quod aliter actio bellica, aliter togata, animò valde dissimili, expedienda sit. *Faciendi enim aliquid vera ratio cum hominum ipsorum tum rerum etiam ac temporum conditione mutatur.* Plin. ib. In fortitudine bellica locus iræ, tanquam comiti, relinqvendus est. Nic. III. 8. Hinc ira Academicis fortitudinis cos dicta est, apud Cicer. L. IV. Acad. quæst. quam sententiam in Peripateticis probat idem L. IV. Tuscul. Sed à togatis in summa animi tranquillitate pugnandum est. *Et magis in studiis, (quæ togatos exercent.) juxta Plin. Ep. L. V. 17 homines timor quàm fiducia (ira filia) decet.* Simile quid dicere possemus de Philosophiæ & Oratoriæ diversis studiis. Magis secum habitant, qui contemplationi vacare solent, cum extra se inter alios quasi vagari oporteat eos, qui oratoriæ, præsertim illi antiquæ nec uti hodiè est, umbraticæ operam elocant suam.

Quæstio II.
de unius præ
altera digni-
tate.

Historica
Contradictio-
num recensio.

Th. 46, Præterea, ex iisdem utriusque actibus inter se collatis præstantia unius præ altera elucescit. Lis hæc olim ac hodiè non minus ficta apud Autores pugnâ, quàm verâ in conversatione inter togatos & militares reciprocatæ est. Eleganter Cicero L. I. Off. & prolixè solus tanquam ex cathedra secum disputans hanc quæstionem explicuit. Elegantissimè inter duos, Ajacem & Ulyssem contentio de togata & bellica fortitudine ab Ovidio Metam: L. XIII. 1. descripta est, quam ex Euripidis Helena desumpsisse videtur. Imò, Ovidium longè illustrius Cicerone hunc locum communem explicuisse, judicat Sabinus ad b. l. In Galliis hoc ipso seculo Anno XVII. in Comitibus Rothomagi habitis inter primarios Regni viros, inter nobiles (natalibus & militia illustres) & inter

inter Parlamenta acriter hæc super re & sine fictione disceptatum fuit, quod more suo, id est elegantissime descripsit Gramondus L. III. p. 182. seqq.

Th 47. Nos ex Cicerone pro Togata argumenta petemus, & quæ ibi dispersa videbimus, in ordinem redigemus. A qua-
tuor autem causis, si ea penitus inspiciamus, desumpta esse viden-
tur. De causa efficiente: *Omniñd illud honestum*, inquit, *quod*
ex animo excelso magnificoq; querimus, animi (in togata fortitudine)
efficitur non corporis viribus (quas bellica desiderat). De materia:
In domesticis fortitudinibus plusquam in militaribus operæ studiū, ponen-
dum est; quod suo jam probaverat exemplo, qui contra conjura-
tionem Catilinariam tantum operæ impenderat. *Honestum* (quod
mediocritas hic est, in qua forma omnis virtutis consistit) *totum est*
positum in animi cura & cogitatione; hanc vero togatæ quàm bellicæ
fortitudine attribuit. Finis est salus publica; *Ubi non minorem utili-*
tatem afferunt, (sicq; tangit simul effectum) *qui togata Reipublicæ præ-*
sunt, quam qui bellū gerunt. Imò quæ à togatis affertur utilitas cōstans
magis & amplior est. *Constans*: *Illud* (Themistoclis apud Salami-
na victoria) *semel profuit*; *Hoc* (Solonis Consilium, quo primum
constituit Areopagitas) *semper proderit civitati*: *Hoc Consiliū leges*
(Atheniensium) *hoc majorum instituta servantur*. Amplior: *Themi-*
stocles quidem nihil dixerit, in quo ipse Areopagum adjuverit: *At ille ad-*
juvit Themistoclem; est enim bellum gestum consilio senatus ejus, qui à So-
lone erat constitutus. Et deindè: *Eorum Consiliū qui togata Reipubli-*
cæ præsent, sæpè aut non suscipta aut confecta bella sunt, non nunquam etiam
illata; *Uti M. Catonis bellum tertium Punicum, in quo etiam mortui va-*
luerunt auctoritas. Iisdem rationibus armatus contra Ajacem in-
surgit Ulysses apud Ovid. l. c.

Quippe manu fortes (nec sunt tibi Marte secundi)
Consiliis cessere meis. Tibi dextera bello
Utilis: ingenium est, quod eget moderamine nostro.
Tu vires sine mente geris: Mibi cura futuri est.
Tu pugnare potes, pugnandi tempora mecum
Eligit Atrides: Tutantum corpore prodes

Testimonium
ex Ovidio.

Nos

Nos animo, quātoq; ratem quī temperat anteis
Remigis officium, quāto est Dux milite major,
Tāto ego te supero: Nec non in corpore nostro
Pectora sunt potiora manu: Vigor omnis in illis.

Utriusq; for-
titudinis utili-
tas & necessi-
tas.

Th. 48. Utraque tamen fortitudo pro temporis ratione, prout illud vel pacatum vel bellō turbidum est, utilis est & valde necessaria. Utramq; tam felicem & supra fatales Rerum publicarum periodos durabilem reddere Venetorum Rempubicam, notat aliquoties *Forsnerus ad Tacitum*.

Duo Vitia.

Th. 49. Duo ipsi opponuntur vitia, audacia & timor. Illud in excessu; hoc in defectu. *Qui enim*, tam publicē quā privatim, confidit plus quā par sit, *audax nominatur. At qui nimium timet, parumq; confidit, ignavus dicitur. Arist. Nic. I. 17.*

Audacia pri-
vata.

Th. 50. Inter eos qui privatim circa hanc fortitudinem in excessu peccant, illi collocandi sunt, qui nullas planē injurias ferre sciunt. *Horat. Ep. L. Od. 6.*

In malos asperimus
Parata tollo cornua:
Qualis Lycambæ spretus infido gener,
Aut acer hostis Bupalus.
An si quis atrox dente me petiverit
Inultus flebo ut puer?

Timiditas pri-
vata.

Deficiendo peccant illi, qui ob insuperabilem valetudinem sponte exeunt e vita. *Plin. Ep. L. I. 22.* quales haud paucos Stoicorum disciplina formavit. Mortem hi ejusmodi *εὐλογον ἐξαγωγήν* & factum ipsum *ἐξάγειν εἰς τὸν θάνατον*, vocabant. Unde Varronis cui-
dam libro titulus: *περὶ ἐξαγωγῆς*. Sic autē de ea Princeps Stoico-
rum Zeno: *juste & cum ratione sapientem educere se e vita vel pro pa-
triā, vel pro amicis, vel si in acerbis doloribus versetur, itemq; membro-
rum mutilatione vel morbis agere curandis.* Ille oris tam verecundi
Seneca, tam secundum thesin, quā antithesin hanc quæstionem
tractat, *αὐτοχρησίας* utrobiq; defensor. Thesin, & Rhetoricē lo-
quen-

quando, hypothefin ponit Epist. LVIII. Non relinquam, ait, senectutem, si me totum mihi reservabit, totum autem ab illa parte meliore. At si cœperit concutere mentem, si partes ejus convellere, si mihi non vitam reliquerit, sed animam, profligam ex edificio putrido ac ruenti. Morbum morte non fugiam, duntaxat sanabilem, nec officientem animo: non asseram mihi manus propter dolorem. Sic mori vinci est. Hunc tamen si sciero, perpetuum mihi esse patiendum, exhibeo non propter ipsum, sed quia impedimento mihi futurus est ad omne, propter quod vivitur. Imbecillus est ignavus, qui propter dolorem moritur: stultus, qui doloris causa vivit. Antithesin, sententiamq; Pythagoræ, Socratis, aliorumq; refellit Ep. LXX. Invenies, inquit, etiam professos sapientiam, qui vim adseverandam vitæ suæ negent, & nefas judicent ipsum interemptorem sui fieri; expectandum esse exitum, quem natura dedit. Hoc qui dicit, non videt, se libertati viam claudere. Nil melius æterna lex fecit, quam quod unum introitum nobis ad vitam dedit, exitus multos. Quicquid tamen hi sapientiæ consulti dixerint, à vero eos aberrare, non obscurum est. Licet enim maxima vivendi pretia mortis rationibus vincantur, Plin. Ep. L. I. 12. locò tamen cedere haud decet, secundum Pythag. apud Cic. in Cat. Maj. Tacemus alia.

Th. 51. De iis, qui in publicis rebus audaciores existunt, haud ineptè illud Cic. L. I. Off. adhibueris: Difficile est, cum præstare omnibus concupieris, servare æquitatem, quæ est justitiæ maximè propria. Ex quo fit, ut neq; disceptatione vinci se, nec ullo publico ac legitimo jure patiantur, existuntq; in Republica plerumq; largitores & factiosi, ut opes quàm maximas consequantur, & sint vi potius superiores, quàm justitiæ pares. Huc etiam referendi ii sunt, qui togati negotiis bellicæ fortitudinis se nimium immiscunt, nec actus hujus fortitudinis ab actibus alterius, ex prudentiæ præscripto, satis decernunt. Exempla nobis dare possunt nonnulli Calvinianarum Ecclesiarum Doctores, qui, ubi exceßerunt, pœnas suæ temeritatis simul dedere. Superioris seculi An. XXXI. Octobr. XI. in civili bello inter Tigurinos & quinquepagicos Zvinglius occubuit. De eo sic Sleidanus L. VIII. In casorum numero fuit Zvinglius. Nam Tigurinorum ita fere consuetudo, cum in hostem exitur, ut Ecclesiæ minister primarius undè prodeat. Zvinglius etiam vir fortis alioquin & animosus, cum secum re-

Audacia
publica

C

putaret.

putaret, quod si domi resideret, ac praelium forte fieret adversum, fore ut magnam ipse sustineret invidiam, quasi concionibus quidem accenderet hominum animos, in ipso autem discrimine remollesceret, voluit omnino communem subire martem. Nostro seculô, A XXI. in obsidione Montalbani Chamierus (magni ob eruditionem & scripta nominis Calvinista) similem in modum obiit. De eo hunc in modum Gramondus L. X. p. 501. Chamierus, quanquam propugnando tegebatur, tormentaria pila in frustra discerpitur, vix agnito undè globus, & quâ immisus: in utrumq; paratus homo audax, thorace ferreo hastâq; ad manum venerat in hunc locum, additurus militi animos, postquam eademmet die concione in templo pathetice habita, de regis loquens, finierat in hac ipsa verba, quæ distincta ter voce repetierat, Non ingredientur: hic finis viro seditioso, qui eo nomine aurâ populari plurimum valuit. Eos

Timiditas
publica:

qui publicè deficiendo peccant, Cicero l. c. secundum plures causas eleganter depinxit. Aut enim inimicitias aut laborem aut sumptus suscipere nolunt: Aut etiam negligentia, pigritia, inertia: Aut suis studiis quibusdam occupationibus sic impediuntur, ut eos quos tutari debent, desertos esse patiantur. Sunt etiam, qui aut studio rei familiaris tuenda, aut odio quodam hominum suum se negotium agere dicant, ne facere cuiquam videantur injuriam. Deserunt hi vitæ societatem, quia nihil conferunt in eam studii, nihil operæ, nihil facultatum.

Conclusio,

Th. 52. Jam ubi de fortitudine togata egimus, Pacis Principem, Deum Opt. Max., calidis precibus invocamus, pacem nobis conservet, ut tranquillam ac quietam vitam degamus cum omni pietate ac sanctitate, & erit

ILLI SOLI LAUS ET GLORIA.

COROL-

COROLLARIA.

- I. *Politici nomen in odium à Calvinianis primum tractum est in Gallia, superiori seculò, indeq, iis attribui consuevit, qui in speciem curant Religionem, reipsà Athei. Th. L. XLIV. Hist.*
- II. *A Luthero verò Machiavellistas ortum trahere, ejusq, nepotes aut pronepotes esse, ridiculum commentum est. Vide ineptias apud Beierling. in Theatro.*
- III. *Rectè Seneca Ep. IX. Non nisi sapienti omnia sua placent; omnis autem stultitia laborat fastidiò sui.*
- IV. *At immitate togata fortitudini opposita participant illi Philosophi, de quibus ex Platone Cicero Li. I. off. ait, quòd in veri investigatione versentur, quodq, ea, quae pleriq, vehementer expetunt, de quibus inter se digladiari solent, contemnunt, & pro nihilo ducant propterea justos esse.*
- V. *Seneca Ep. LXXIII. Philosophia fideliter deditos rectè propugnat, falsò eos Magistratum ac regum contemptores existimari.*

Con-

Sonnet.

Der Degen ist zu schwach/und kan das Land nicht schützen/
 Wenn nicht ein kluger Rath/voll Weisheit und Verstand/
 Sich mit den Helden paart/und forget vor das Land/
 Wenn jene vor dem Feind in Stahl und Eisen schwitzen.
 Der Muth steigt Himmel an/der offters an der Spizen
 Vor das gemeine Gut sich opffert in dem Sand;
 Doch/kan ein gutter Rath/wird er recht angewandt/
 Mit nicht geringerem Ruhm dem Vaterlande nützen.
 Diß ist es/was er hier auff dieses reine Blatt/
 Das sonst nichts an sich als Lorber-zierde hat/
 Von stiller Ruh' und Ruhm der Tapfferkeit geschrieben.
 Was gilt es/nach der Zeit/wenn er sich ferner übt/
 Und seinen muntern Geist den Künsten eigen giebt/
 Wird Ihn sein Vaterland ob dieser Tugend lieben.

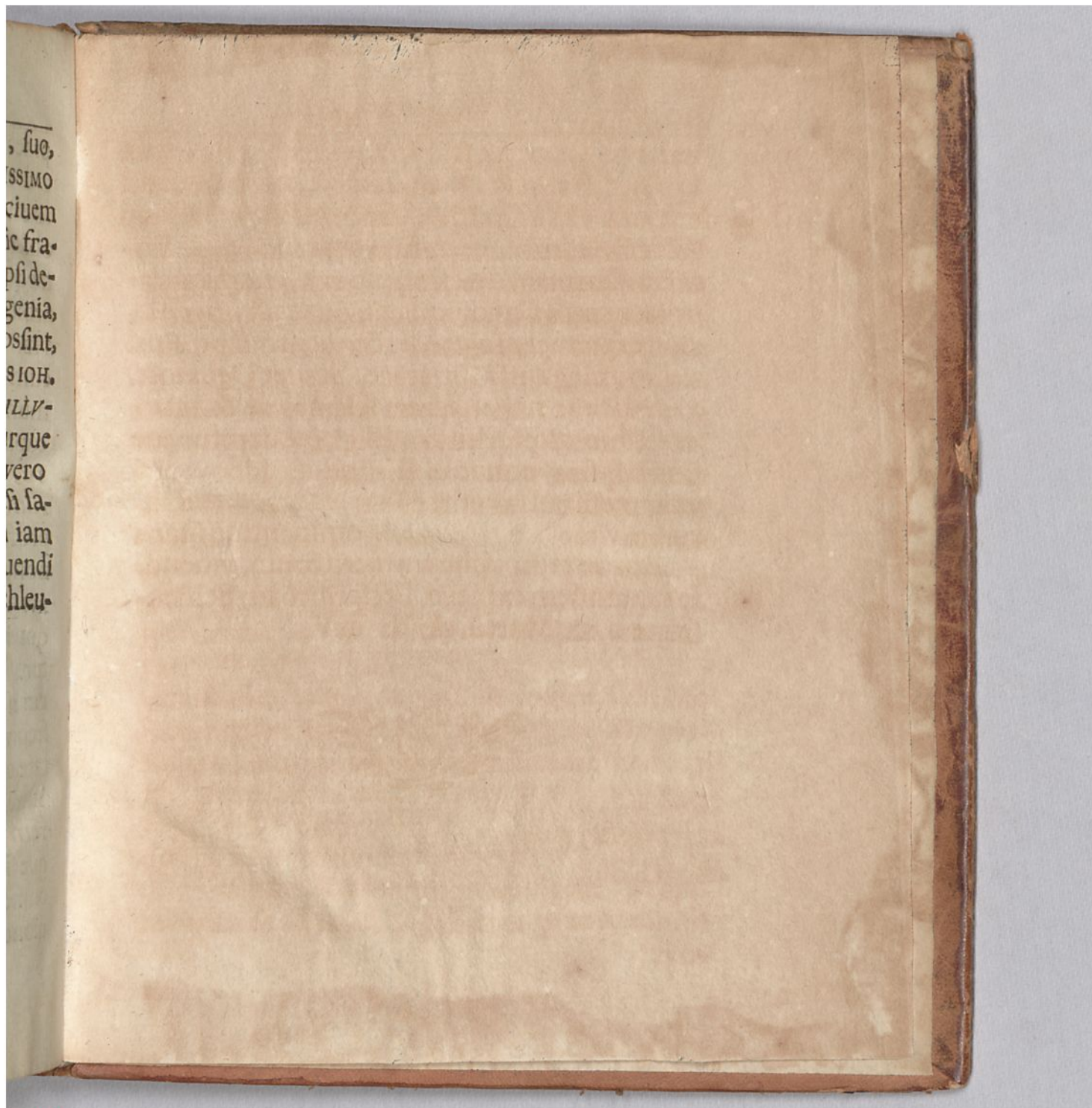
Mit einem treu-herzlichen Glückwunsche
 gesetzt von

M. B. Alberti / Præside.

Die Feder und das Buch/ vermögen auch zu kriegen/
 Und in das Feld zu geh'n. Und dieses lehrt Er hier.
 Führt Er so ferner fort/so wird der Tugend Zier/
 Die Er beschrieben hat/in seinem Namen siegen.

Aus pflichtschuldiger Treu-Dienst-Erge-
 benheit setzte dieses

Anton Handorn / von
 Lindenhorst.

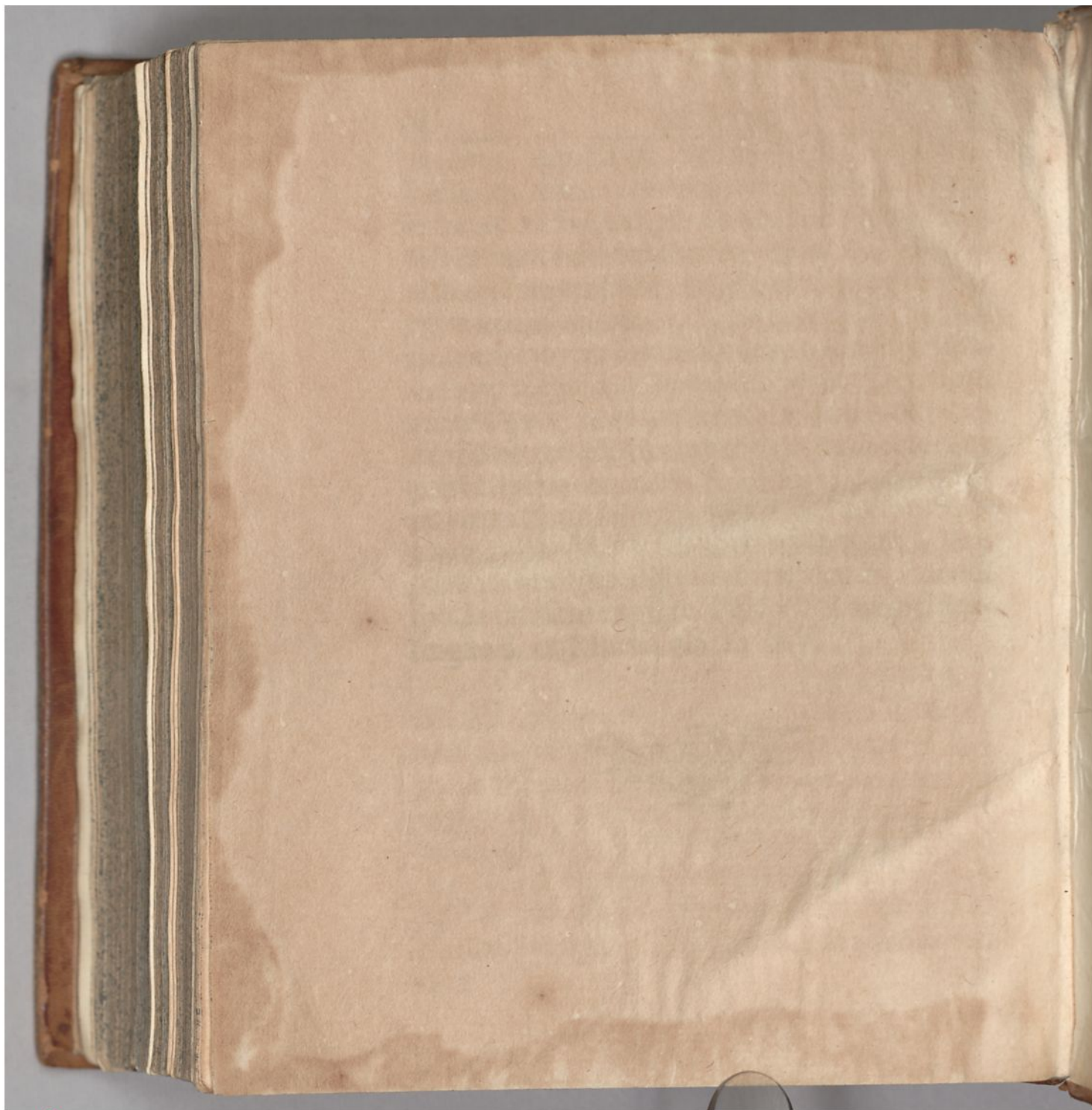

, suo,
SSIMO
ciuem
ie fra-
plide-
genia,
osint,
s IOH.
LLV-
rque
vero
si sa-
iam
uendi
hley.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Lebn. Marg. 41, Stück 10;ZEN Lebn. Marg. 41, [25] - -

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Lebn. Marg. 41, Stück 10:ZEN Lebn. Marg. 41, [26] - -

6832

35
GWL B Hannover
036 855 901

IV 5 A
40
685

